

3

СОСТАНОКОТ СО
ИЗЛАГАЊЕ НА ПРЕДСТАВНИЦИТЕ НА БОРЦИТЕ НА III-ТА МАКЕДОНСКА
УДАРНА БРИГАДА, ЈУЖНОМОРАВСКИТЕ И КОСОВСКИТЕ ЕДИНИЦИ ЗА
ПРОЛЕТНАТА ОФАНЗИВА, ~~НА~~ СОСТАНОКОТ ОДРЖАН НА 11. МАЈ 1989.
ГОДИНА ВО ДОМОТ НА АРМИЈАТА ВО БЕЛГРАД

Размислувајќи за кој настан да зборувам од големиот број на борби што се водени во мајската офанзива 1944. година, на територијата на Македонија и на Југот на Србија, ми се наметна еден што се случи токму на 12. мај пред 46 години од денешниот ден, - борбата на Станкини~~е~~ Крст, на теренот на Црна Трава. Тоа беше една од најтешките борби што во таа офанзива ја водеше баталјонот Стив Наумов, кој уште беше наречен Овчаров баталјон, по прекарот на својот командант легендарниот Наум Василевски - Овчарот. Таа борба се одигра по жестоките борби што Третата Македонска, Шестата, Осмата Јужноморавка и Косоварите ги воделе за да излезат од опколувањето кај Црноока, каде баталјонот Стив Наумов изврши пробој на еден сектор и обезбеди повлекување и излегување од опколувањето на другите единици и извлекување на ранетите. Овчаровците неколку пати, едно по друго јуришаа и во борбата гради в'гради со бугарските војници го извршија тој пробој.

Бугарите не можеа да се помират со тоа, по тој начин да им пропадне планот за уништувањето на силите на Народноослободителната војска на овој дел на Југословенското боиште. Тие бргу ги прегрупираа своите многубројни сили (се смета дека во таа офанзива бугарите ангажирале околу 40.000 војници) и се обидоа повторно да ги опколат нашите сили на подрачјето на Црна Трава и Лужница.

Така дојде до жесток судир со тие сили на бугарската фашистичка војска и до борба кај Станкини~~е~~ Крст која траеше цел ден, од околу десет часот пред пладне дури не се стемни во вечерните часови. Тука, цел ден храбро се спротивставуваа на налетите на големите сили на бугарската фашистичка

војска, Третата Македонска, Шестата Јужноморавска и туку што формираната Косовска бригада.

Баталјонот Стив Наумов во тие борби има^{ше} посебна и многу сложена и значајна борбена задача. Задача, со силен јуриш да ги отфрли Бигарите од гребенот точно кај Станкиниот Крст кој доминира^{ше} над околината и кој беше значаен за понатамошниот тек на борбите, и за нас и за Бугарите. Посебно за нас, пак да не не опколат и да бидеме изложени на тешки искушенија.

Беше наредено, баталјонот Стив Наумов дека мора по сткоја цена да ~~го~~ одржи ~~и~~ тој гребен до паѓањето на мрак и така да овозможи извлекување на нашите главни сили и оддалечување од непријателот, кој со сè посилни сили се движеше зад нас. Како што е познато гребенот беше заземен ^{од страна} и одржан дур не се стемни, како што беше наредено.

Така започнала и се одвива^{ше} големата борба кај Станкиниот Крст. Се редела јуриш за јуриш, напади и контра напади, еднаш од страна на Бугарите, друг пат од страна на нашиот баталјон. Жестоко се бореа Јужноморавците и Косоварите. Се водеше прав бој. Бугарите упорно напаѓаа а ние одлучно ги одбивавме и го државме положајот. Овчаровците ништо не можеше да ги помрдне од заземениот положај.

Бидејќи борбата траеше скоро цел ден, таа се одвиваше со различен интензитет. Во почетокот силно и од едната и од другата страна. Бугарите за да го задржат гребенот, а ние да заземеме и да обезбедиме што поповолна положба. На пладне и поручокта борбата станувала малку посмирена, ако така може да се рече, а во вечерните часови многу жестоки окршаји, паклени.

Некои од многубројните јуриши на Бугарите, ги за^иправме штом тргнаа со митролески и пушчан огон на поголемо одстојание. Некои ги сочекува^вме сосема блиску и ги заси-

на нашиот баталјон

пувавме со рачни бомби и со огон од автомати. Динамиката на таа борба, како што реков, има^{ше} различен интензитет и продолжува^{ше} цел ден. Сега кога се сеќавам во некои моменти приличела на долг школски пример на всена игра. Некои борци од нашиот баталјон така и се однесувале.

31
— Нашиот пушкомитролезец Ристо беше прв. Тој ден, а и во друг^те борби, сè правел ладнокрвно, смирено, како војувањето да му било професија. И кога ги запираше Бугарите со рафали на поголема далечина и кога ги пушташе да дојдат до самата усвителна цевка на неговиот „шарец“ и ги засипувал со убитачни рафали.

Се сеќавам, кога во еден момент другарот до него, кој кој се доближува^{ше} неколку Бугари зикна „Удри бре Ристо, што чекаш“. Ристо хладнокрвно одговори „Тие не се мои, туку твои, и самиот да си свршиш работа“. Гледајќи го мирно просторот пред себе, заврши со зборовите, „Моја е онаа малку поголема група што наидува. Сега ќе видиш“. И почна^{ше} да дејствува неговиот „шарец“. А таму каде што ги упатува^{ше} Ристо своите рафали секогаш останувал празен простор. Како со рака да ги кутнува^{ше} на земја тие што ги дочекува^{ше}.

Секој во таа борба, во нашиот баталјон, го има^{ше} својот правец на дејствувањето, како ч^сето и во другите борби. Нашиот командант Овчар така не поставувал и не воспитувал. Ретко кој да се вмешувал во реонот на друг. Поради таквиот ред на стварите, некои борци од нашиот баталјон во оваа борба нема^{ше} прилика почесто да дејствуваат. Иако таквата положба не значела добивка, туку хендикеп, да не можеш да се покажеш, потврдиш како Овчаровец.

Така, во оваа борба неколку борци од десната страна на една наша чета, каде Бугарите поретко напаѓа^{ше}, гласно зборува^{ше} и ги задева^{ше} другарите кои има^{ше} полни раце работа со непријателот кој јуриша^{ше} кон нив.

Тоа не можеше да не го забележи будното око и изострениот слух на Овчарот, командантот на нашиот баталјон Наум Насилевски, кој го следеше текот на бојот. Целнејќи го како неумесно таквото однесување на тие другари во ситуацијата што беше крајно сериозна и драматична, веднаш испрати курир да им ја пренесе неговата забелешка дека не е време за шега. „Немојте така, се лути Овчарот“ од својата страна додаде курирот.

Како што реков во подоцнежните часови попладне, ситуацијата се менува така што борбата станува сè пожестокa. Бугарите, очигледно станале нестрпливи, бидејќи се стемнува^{УЕ} а од реализацијата на нивниот план, ништо. Точно во тие часови почнаа да пристигаат нови сили на непријателот кои врше^{УЕ} се почести и пожестоки напади на нашиот баталјон. Додека баталјонот им се спротивставува^{УЕ} на тие напади, главнината на нашите сили успешно се извлекува^{УЕ} од борбата.

Но, на Станкин^{УЕ} Крст, нашиот баталјон мораше уште да ги задржува Бугарите. Не смееше да се отстапи ниту за една педа, додека сите наши единици не се повлечат. Тоа беа драматични моменти за баталјонот Стив Наумов, а и за другите единици. Во еден момент, користејќи го стемнувањето, на Бугарите им успеа да направат клин и продор. Но, само толку да го отсечат еден дел од нашиот баталјон и деловите од Шестата и од Косовската бригада.

Така дојде до тоа, тој одсечениот дел од баталјонот Стив Наумов да не успеа да се приклучи на главнината на нашиот сили и на својата Трета Македонска ударна бригада. Сите обиди во текот на ноќта да се воспостави врска со главнината на нашите сили, не успееја. Така, овие делови, а тука и поголем дел на баталјонот Стив Наумов, се најдоа во позадината на непријателот. Тоа беше ^етрет на Црна Трава кој до тогаш ^{УЕ}беше наша слободна територија, а по повлекувањето на нашите сили привремено под контрола на непријателот, но

со присуство и маневрирање на нашиот баталјон и на другите единици што беа одсечени кај Станкиниот Крст.

Тоа маневрирање на нашиот баталјон и деловите на Шестата и Косовската бригада имало значај, бидејќи со тоа се чувствува^{ИФ} присуството на нашите сили на тој терет сè до враќањето на нашите главни сили од Грција. Ете, и под тие тешки услови нашите единици не ги напуштале своите слободни територии. Под таквите услови, во непријателска позадина, како на својата територија што непријателот привремено ја зазел, многу тешко се опстојувало^{ИФ}. Првите неколку денови колоните на непријателски единици, една по друга постојано пристигнува^{ИФ} и се движат во правецот каде се претпоставува^{ИФ} да се наоѓаат нашите главни сили. Но, и тогаш и подоцна Бугарските полицијски сили вршеа претрес и чистење на теренот од „шумкарите“, како тие ги викаа партизаните. Поради тоа, има^{ИФ} денови кога и се гладувало бидејќи селата бидеа^{ИФ} под контрола на непријателот.

Само со вешто маневрирање нашите мали сили го одбегнува^{ИФ} непријателот и во поповолни услови ја се појавува^{ИФ} во нашите села и го уверува^{ИФ} народот дека сме тука со нив. Во неколку наврати и се прифаќаше борбата со помали сили на непријателот. Тоа има^{ИФ} големо морално значење. За сето време додека беше отцепен баталјонот Свив Наумов од својата бригада, после тешките борби на Црнооко и Станкиниот Крст, до спојувањето со својата бригада, моралот беше на висина, благодареејќи на високата свест на комунистите и скоевците и в'прочем, на сите борци. Во тоа секако има^{ИФ} големо значење политичката работа и дејствувањето со секој борец на командантот Овчар и на партијскиот раководител на баталјонот Дане Петковски.

И на крајот, уште со неколку реченици да се вратам на борбата кај Станкиниот Крст. Кога веќе сосема се стемни^{ИФ}, кога беше јасно дека нашите сили се извлекоа, почна и повле-

кувањето на нашиот баталјон. Беше тешко да се одделиш од непријателот кој беше сосема блиску до нас, кој кога почувствува дека ние се повлекуваме, просто се нафрли на нас. Отстојанието помеѓу нашите борци и Бугарите во тоа наше повлекување, некогаш станувало само по неколку метри. Мракот ги заштитуваше силуетите на нашите борци во движење. Тоа ни заштеди поголеми губитоци. Но, и покрај тоа, паднаа шест борци од нашиот баталјон. Тоа беше голем губиток и најголем губиток во една борба. Со мадрото раководење на борбите на нашиот баталјон од командантот Овчар, ние излегувавме само со мали или никакви губитоци. Поради тоа, толкавиот губиток мошне тешко му падна на Овчарот а и на сите нас.

Тоа повлекување се вршеше преку еден чист простор под гребенот што го напуштивме. Тука падна и пушкомитролезецот Ристо. Падна во моментот кога легна на тој чист простор, со својот пушкомитролез да го заштити повлекувањето на своите другари, на последната група борци. А, ете, последниот беше тој - Ристо. Тој не се повлече. Остана на преслапот под гребенот на Станкини~~от~~ Крст.

Ристо беше многу добар другар и неустрашлив борец. Беше силен физички и во духот. Шарецот го носеше со леснина. Покрај него носеше и торба полна со реденици иако имаше ^{мал} помошник чија должност била да носи муниција. Ристо не се врати во своето Дебарце што го запалија непријателите. Тој се боре^{ше} и падна во Црна Трава, која, како и неговото Дебарце, ја па^{де}lea непријателите.

Другари, јас не сум поет, но секавајќи се често за борбата кај Станкини~~от~~ Крст, за пушкомитролезецот Ристо и за други другари што таму жестоко и храбро се бореа и паднаа, им посветив неколку недоделкани, напишани стихови. Еве ги :

БАТАЛЈОНОТ НАШ

Од Маглен во Егеј, една далека зима
Од пазувите на со снег прекриена планина,
Тргна во марш во голема далечина
Баталјонот во партизанско време, што мина.

Командантот што народот Овчар го викаше
А Наум му беше неговото право име
Ги собра борците околу себе сите
И накусо им ги предочи задачите.

Многу ќе треба да се преминат планини
По лут мраз и вијулици на суровата зима
Низ до невид големи висини и стрмнини
Тежок ќе биде патот што треба да се помине.

Борби не чекаат тешки
Мораме да бидеме спремни
Деќе и по ноќи темни
Памтејте ги овие забелешки.

И токму по еден ден од кога тргна,
Се најде пред една пречка ~~голема~~, СЛОЖЕНА
Без мост, без било каква и да е опрема
Требаше да се премине реката голема.

Туку излезот беше тука некаде околу, близу,
Во еден стар дамно напуштен трошен сплав,
И рфосаната сајла што ја премостуваше
Од едната до другата страна набујаната река.

Тогаш под ведрото небо полно со звезди
Што светлеа со свет-лост некоја бела,
Се премина брзу ледената река
И по тоа се направи една мала починка.

Пак се слушна честопати чуениот збор
 П о к р е т , немаше време за поголем одмор,
 И се помина близу местото Кукуш и град
 Што влезе во историјата на народот ~~брат~~ СТАР.

А борците што тогаш поминаа таму
 За човекот тука роден не многу дамно,
 За името негово на далеку чуено, славно
 Песна борбена запееја снажно.

Ех, да можеше, да имаше време тука да се застанеше.
 За историјата малу да се зборуваше
 Што народот во памтењето ја чуваше.
 За слободата што толку време војуваше.

Ама времето не беше згодно за сонување
 Ниту за некое долго зборување.
 Она што тогашното време силно го бараше
 Беше борбата што на секаде пламтеше.

И за тоа стално напред мораше да се оди
 Борбата непоштедна од ден во ден да се води
 Да се бори, бори и стално напред оди,
 Земјата напатена дури да се ослободи.

И така се стигна до планината Бела
 Што снегот ја имаше прекриено цела
 Се одеше насумце без патишта и стази
 Патот низ снегот се отвораше со гради.

Низ стрмнини големи тешко се лазеше,
 Низ снег голем дури до градите.
 Околу волците бесно ги остреа забите
 Злостлутен страв ширеа на секаде.

Тогаш се осети и виде правото лице
 На далеку чуената зима над оваа планина
 И од тука белким потекнува една легенда стара
 За еден цар од времиња поминати, во дамнина.

Тој беше што создаде ^{НА СВОЈОТ НАРОД} ~~Македонска~~ прва држава,
 Таму некаде и неговата војска славна
 Ја газеше оваа Бела планина ~~серапа~~, ^{СТРАВНА}.
 Не се работи само за легенда туку и за вистина права.

И баталјонот без прекин натаму напред одеше
 За него пречка да биде ништо не можеше,
 Ни снежните наноси, ни лутиот мраз
 Појака беше волјата на борецот наш.

Пак баталјонот се најде пред една река
 Беше голема и многу тешка препрека,
 Да се премине без друго тука мораше
 Во штабот на баталјонот тивко се зборуваше.

А непријателската војска кај мостот се мува
 Со заседи околу мостот помно го чува,
 Баталјонот во славниот пат да го спречи
 Без друго да го запре, да се повлече.

Ама како и секогаш и во оваа прилика
 Што на старите борци им беше одлика,
 Една ударна група брзо се формира
 Преку мостот да направи преминка.

Групата тогаш веднаш тргна, се сдвои,
 Ги собу чевлите, и тивко по чорапи
 Со лазење до мостот се доближи
 И ненадејно збунетите стражари ги зароби.

На баталјонот му се даде команда строга
 Преку слободниот мост брзо да се проваѓа
 И на другата страна на реката
 Мостобран да направи и непријателот го сочека.

Така реката сите скоро ја преминаа,
 Само една десетина, заштитница во заднина,
 Непријателските сили големи туку што пристигнаа
 Премиот преку мостот им го препречија.

Потоа непријателот уште повеќе, од сите страни
 Доведе војска голема, единици неброени
 Со минофрлачи, топови и митролези
 Ја биеше другата страна. Земјата почна да гори.

Се разви лут бој од двете страни.
 Снегот се топеше од железото врело
 Пукаше каменот и ечеше кањонот,
 Храбро се бореше таму баталјонот.

Во тој жесток не виден бој
 Непријателот не го проби баталјонскиот строј,
 Врз ^{не}повраток му пропадна сè што стори тој
 Да го спречи баталјонот на патот свој.

Од таа жасока ^тневидена борба
 Нокта кога падна, баталјонот излезе од бој
 И патот кој целта што пред него беше
 Го продолжи сигурно, кој можеше да го запре тој.

Напред другари кон местото што не чека
 До него не дели само уште една планина и една река.
 Така се рече од челото на колоната
 Тој беше тој ден парола на баталјонот.

И на дваесетчетврти февруари, дента
 Од составот на баталјоните стари
 Се појавија неколку борци другари
 Врската ~~за~~ баталјонот да се постави.

Ние сме Карпошовци, патролата рече,
 А ние Стивнаумовци, планината почна да ечи
 Настана грлење, снажно дрмусање,
 Радоста да се искаже снагата не се жалеше.

А на дваесет и шести, утринта рано
 пред школото старо, во големиот двор,
 Борците во журба се редеа во строј
 И гордо гледаа во командантот свој.

Девет чети спремни во баталјони три
 Нестрпливо очекуваа она што ќе настани.
 И поправо во тој миг командантот излезе на чело
 И тргна кон трибината со чекори смело.

Петстотини борци ние сме во строј
 И сите ко еден спремни да влеземе во бој.
 За слобода на народот свој,
 Громко рапортира тој.

Тогаш од трибината другарот рапортот што го прими
 На командантот и на борците вака им отпоздрави:
 Другари борци стари, на Карпуш и Стив другари
 Еве за вас и вашата борба подари:

Знаме ова црвено и со петокрака
 Гордо да се вие во вашата рака
 И од име на Тито и нашиот Цека
 Вие сте од денес Македонска трета.

Февруари 1989. год.

Таип Таипи